

Kägleholm - från slott till ruin

Grunden till dagens Kägleholms Slottsruin, är faktiskt också grunden till det medeltida Tuna gård, som under årtiondena runt sekelskiftet 1200-1300 ägdes av lagmannen i Västergötland, riddaren Gudmar Magnusson Hjorthufvud-Lejon av Ulfåsläkten. Denne Gudmar innehade även ett annat Leijonhufvud/ Lewenhaupts-gods, Loholm, som senare blev Gräfsnäs. Gudmar anses även vara identisk med huvudpersonen i den gamla sagan om Riddar Gomer. Enligt den släktrönika som Axel Stensson Leijonhufvud senare författade var denne herr Gudmar stamfader till släkten Leijonhufvud. Hans son, Ulf Gudmarsson, var gift med den sedermera Heliga Birgitta av Finsta-ätten. Ulf var lagman i Närke 1330-1343 och även medlem i riksrådet. Paret ärvde Tuna gård efter Gudmars död och Birgitta blev hovdam och svensklärare till konung Magnus Erikssons hustru, drottning Blanca av Namur. Hovet fanns på Näs på Visingsö och på Örebro slott. Ett par hundra år senare, 1541, såldes Tuna Gård med sin dåvarande stenborg till Gustav I Vasa. Tuna, Öjebo eller Öhn som godset på grund av sin belägenhet på en stor ö kallades, blev Kungsgård och Säteri och namngavs i stället till Kägleholm. Säteriet överläts efter några år till konungens maka Margareta Leijonhufvud, som genom byte med sin bror, Sten Eriksson Leijonhufvud och dennes gemål, "Grev" Ebba Månsdotter Lilliehöök återigen kom i vår släkts ägo 1551. När Sten Erikssons dör 1568, ärvs Kägleholm så småningom av yngste sonen Mauritz, även kallad Moritz Lewenkopff, Leionkopff, greve till Raseborg, herre till Gräfsnäs och i det här sammanhanget mest intressanta, herre till Kägleholm. Mauritz föddes 1559 på Kärra på Hisingen, norr om det som senare skulle bli Göteborg. Redan som tonåring tjänstgjorde han vid sin kusin, hertig Carls hov och följde som 20-åring, liksom brodern Axel, med på Carls giftermålsresa till Heidelberg i maj 1579. Han stannade vid kurfurstens Ludvig VI av Pfalz hov till våren 80 men var enligt brev till modern inte särskilt nöjd med sin vistelse där då han inte tyckte han lärde sig något nytt. Mauritz fortsatte vidare söderut och bodde flera

månader i Savoyen och Lyon. Han återvände till Sverige först efter 4 års vistelse i Frankrike, Italien och Tyskland. Vid hemkomsten blev han hertig Carls råd och vistades ofta vid dennes hov. Mauritz blev häradshövding i Oppunda härad 1584 och lagman i hela Södermanland 1588. 1595 utnämndes han till Lagman i Närke och erhöll Glanshammars socken i förläning.

Mauritz hade långvariga ekonomiska konflikter med både sin mor "Grev Ebba" och den mildt sagt specielle brodern Axel. Huvudproblemet i förhållande till brodern var den ännu oreglerade frågan om yngre bröders rätt till ersättning ur grevskapen. Mauritz var nog i många avseenden sin berömde broder Axels raka motsats. Han verkar ha varit ovanligt omtänksam gentemot sina underlydande och varit mån om deras bästa. Hertig Carl gjorde stora ansträngningar för att få en förlikning till stånd. Hertigen och Mauritz vistades i början av 1600-talet samtidigt i Estland. Mauritz var placerad som ståthållare i Reval och tillbringade säkerligen en del tid i sitt grevskap med Ekenäs som centrum. Mauritz såg år 1603 till att Ekenäs första skola inrättades. Han hade "med förtret sett och förnummit, huruledes den fattige ungdomen illa bliver försummad, och i stället för att de uti gudfruktan och ärliga seder borde uppfostras, så blir de benägna till allt för stor självsvaldighet." Samtidigt hade brodern Axel gjort sig omöjlig i Carls ögon och flyttat till Alsace. År 1600 utfärdade hertigen ett öppet brev för Mauritz på grevskapet Raseborg med allt underliggande med ärtlig rätt. Ett år senare erhöll han också Axels gods Gräfsnäs. Mauritz krönte sin karriär med att utnämnas till Drots, vilket gjorde honom till rådets främste. Mauritz avled september 1607, blott 48 år gammal, på sitt Käggleholm. Han begravdes året efter i eget gravkor i S:t Nikolai kyrka i Örebro, där hans praktfulla gravmonument och epitafium finns. Så här uttryckte sig Carl IX: "*Den 17 februari begravdes här i Örebro den förnämste och förståndigaste man i riksens råd, grefve Mauritz till Raseborg och Käggleholm, den mig från ungdomen troget tjänt hafver. Gud uppväcke kroppen till en salig uppståndelse och vare oss nådig, som igenlefve*". Vid Mauritz bortgång 1607 ärver maken Amalia von Hatzfeld säteriet. Parets dotter Ebba Leijonhufvud, först gift med Svante Sture och sedan med Claes Horn af Kanckas, blir nästa ägare 1628. Eftersom Ebba Mauritzdotters enda och dessvärre barnlösa dotter Anna (för övrigt gift med Axel Oxenstiernas son Johan), redan var avliden vid Ebbas död 1654, övertar hennes kusiner Ebba Brahe med maken Jakob De la Gardie och Ebba Grip med maken Svante Banér säteriet. Magnus Gabriel De la Gardie inträder 1675-1686 som ägare, efter sin mor Ebba Brahe. Slottet och Ödeby kyrka strax intill, färdigställs till år 1680.

Johan Lewenhaupt